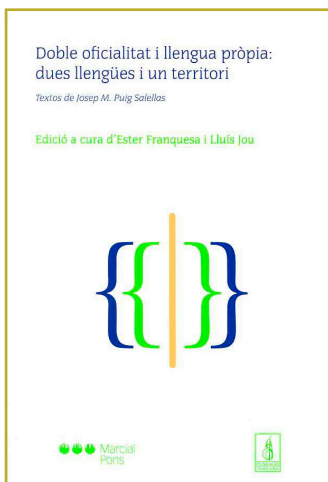

Ressenya

Doble oficialitat i llengua pròpia: dues llengües i un territori

El llibre que ressenyem ha estat el guanyador de la darrera edició del premi Lupa d'Or, la que corresponia a l'any 2010, que concedeix anualment la Societat Catalana de Sociolingüística. El premi, que té una periodicitat anual, tria el llibre més rellevant, publicat durant l'any anterior a la concessió del premi, vinculat a la sociolingüística, entesa d'una manera àmplia, la qual cosa inclou, entre altres disciplines, el dret lingüístic.

Només aquest fet ja justificaria, d'entrada, dedicar-hi una atenció preferent. Però el caire involucionista que han adoptat algunes de les darreres sentències d'alts tribunals espanyols, respecte d'alguns dels elements centrals del sistema lingüístic català, encara fan més rellevant estudiar la gestació d'aquest sistema i alguns dels seus conceptes més importants.

Dos d'aquests conceptes són els que donen títol al llibre: doble oficialitat, d'una banda, i llengua pròpia, de l'altra. I el notari Josep Maria Puig Salellas (1924-2007) en va ser el principal artífex. El llibre recull, en dues parts diferenciades ("Textos generals" i "Textos sectorials") les principals aportacions de Puig Salellas al dret lingüístic català i, molt especialment, al desenvolupament dels dos conceptes ja esmentats.

Dades bàsiques

PUIG SALELLAS, JOSEP M.

Doble oficialitat i llengua pròpia: dues llengües i un territori

Edició a cura d'Ester Franquesa i Lluís Jou

Barcelona: Marcial Pons i Fundació Noguera, 2009

ISBN 978-84-9768-552-8

Autor de la ressenya

Albert Fabà

Consorti per a la Normalització Lingüística

De fet, la configuració d'aquests conceptes en un sistema jurídic no va ser immediata. Era lògic que fos així. D'entrada partíem d'una base constitucional molt feble: a la Constitució espanyola del 1978, a l'article 3, només es deia que "las otras lenguas españolas [a més del castellà] serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas, de acuerdo con sus estatutos". Això sí, la referència al castellà era molt més clara i explícita: "El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho de usarla".

Per tant, a banda d'aquesta consideració jurídica tan asimètrica, entre el castellà i la resta de llengües "hispaniques", quedava a les mans dels Estatuts d'autonomia, que encara calia gestar i aprovar, la concreció sobre com s'hauria de desenvolupar el concepte de doble oficialitat, la que tenia el castellà, com a llengua de l'Estat, i la de les altres llengües, com indicava el segon paràgraf de l'article 3 de la Constitució.

Aquesta concreció, a Catalunya, es va fer a l'article 3 de l'Estatut d'autonomia del 1979, on es deia:

- "La llengua pròpia de Catalunya és el català".
- "L'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol".

Es recuperava d'aquesta manera el concepte de "llengua pròpia", que ja s'havia utilitzat a l'Estatut de règim interior de Catalunya de l'any 1933. El concepte servia per singularitzar el català, respecte al castellà, encara que totes dues fossin llengües oficials.

Aquesta recuperació ni es va fer a tots tres estatuts de territoris catalanoparlants, ni es va fer de la mateixa manera. Així, a l'Estatut de la Comunitat Valenciana de l'any 1982 no es feia cap referència al valencià com a llengua pròpia; s'hi deia que "els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma són el valencià i el castellà. Tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los". I al de les Illes Balears, de l'any 1983, s'hi feia referència, però d'una manera diferent de la de l'Estatut català: "La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament a la castellana, el caràcter d'idioma oficial".

L'afany de "singularitzar" el català, encara que dintre del marc de la doble oficialitat, per concedir-li una certa preeminència va ser, doncs, un dels trets principals de la tasca intel·lectual de Puig Salellas en el camp jurídic. Un afany que es pot resseguir de forma clara i planera en el llibre que ressenyem gràcies a la tasca d'edició de les dues persones que n'han tingut cura: Ester Franquesa i Lluís Jou.

Una tasca d'edició que no s'ha limitat exclusivament a recuperar els textos que Puig Salellas va publicar sobre aquesta temàtica i ordenar-los. Per contra, s'han produït textos nous que afavoreixen la tasca del lector interessat. Una doble introducció: "Cap a la configuració del dret lingüístic català", d'una banda, i "Josep M. Puig Salellas, l'impulsor", de l'altra. Sengles textos introductoris a cadascun dels articles que configuren el llibre. Finalment, dos annexos molt útils: un primer recull sobre les dues lleis lingüístiques catalanes, la del 1983 i la del 1998, i un segon annex en el qual es poden trobar la major part de les sentències del Tribunal Constitucional sobre temes lingüístics, anteriors, és clar, a la darrera STC sobre l'Estatut d'autonomia de l'any 2006.

Per acabar d'orientar el lector, farem una breu descripció dels set capítols de la part anomenada "Textos generals".

"La llengua i la dominació política." Aquest text intenta sistematitzar diferents casos de països amb sistemes jurídics multilingües, bé es tracti d'estats que accepten l'oficialitat de diferents llengües delimitades territorialment (Bèlgica o Suïssa), altres que accepten l'oficialitat de més d'una llengua a tot el territori (com Irlanda o Malta) o sistemes mixtos en els quals es combinen els dos casos anteriors. Com bé assenyalen els editors, atès que l'article es va escriure abans del 1989, fa referències al model iugoslau (abans de la desintegració de Iugoslàvia) i no fa cap referència als països bàltics i a altres països que estaven integrats a l'antiga Unió soviètica.

"La doble oficialitat lingüística com a problema jurídic." Inaugura el pensament de Puig Salellas sobre la doble oficialitat, arran de l'anàlisi del text constitucional i els cinc estatus (basc, català, gallec, valencià i balear) en què es produeixen situacions de doble oficialitat. Va influir en el redactat de la primera llei lingüística catalana. L'autor sistematitza quines són, per a ell, les característiques de la doble oficialitat: indivisibilitat, autonomia, igualtat, propietat (que justifica la prioritat de la llengua pròpia), prevalença del dret d'elecció del ciutadà i competència autonòmica per regular la matèria lingüística.

"La doble oficialitat lingüística a l'Estat espanyol." Va ser l'aportació de l'autor a l'àrea "Llengua i dret" del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana i representa el seu intent més notable de sistematització sobre el sentit de la doble oficialitat i els conceptes de llengua pròpia i normalització lingüística.

“La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional.” En aquest text l'autor examina tres sentències del Tribunal Constitucional de 26 de juny de 1986 analitzant-les de manera crítica i, molt especialment, el concepte de llengua comuna aplicant-lo al castellà.

“La situació jurídica de la llengua catalana, avui.” Es va llegir a la sessió inaugural del curs 1989-1990 de l'Institut d'Estudis Catalans i s'analitza la situació jurídica de la llengua catalana un cop el Tribunal Constitucional s'havia pronunciat sobre diversos aspectes de les lleis de normalització lingüística del País Basc, Galícia, Catalunya i les Illes Balears. Quedaven pendents, però, sentències importants sobre l'exigència de l'acreditació del coneixement del català per al personal al servei de l'Administració de la Generalitat i sobre l'ús del català com a llengua vehicular, resoltes pel Tribunal Constitucional el 1991 i el 1994, respectivament. S'hi fa una apel·lació a reformar la vigent Llei de normalització lingüística, aprovada l'any 1983.

“Els grans conceptes de la doble oficialitat a la Llei 1/1998, de política lingüística.” Finalment, després d'un procés políticament complex, el 1998 s'aprova una nova llei lingüística catalana. En aquest text, Puig Salellas en fa un balanç tant de la coherència conceptual com també d'algunes incoherències internes.

“La legislació lingüística a Catalunya: de la Llei de 1983 a la de 1998.” L'any 1999 l'autor sintetitza, en una intervenció al Col·loqui Internacional sobre Polítiques i Legislacions Lingüístiques Comparades, organitzat pels governs de Catalunya i el Quebec, els principals elements de la nova Llei 1/1998, de política lingüística: l'aprofundiment del concepte de llengua pròpia, el desenvolupament del deure de disponibilitat, l'eixamplament de l'actuació normalitzadora i l'establiment d'un cert règim sancionador.